

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2013

Προλογικό σημείωμα

Στον οδηγό αυτόν θα βρείτε οδηγίες και κανόνες για τη συγγραφή της επιστημονικής εργασίας σας (πτυχιακής/διπλωματικής/διδακτορικής διατριβής). Ο οδηγός αναφέρεται σε θέματα δόμησης, μορφοποίησης και περιεχομένου της εργασίας, ώστε αυτή να υπακούει στους κανόνες δεοντολογίας της επιστημονικής γραφής. Βασίζεται κυρίως στο εγχειρίδιο που έχει εκδώσει η Αμερικανική Ψυχολογική Εταιρία (APA, 2010, 6th Edition), το οποίο αποτελεί διεθνές σημείο αναφοράς των κοινωνικών επιστημόνων.

Προτείνουμε να εκτυπώσετε τον οδηγό, να τον μελετήσετε με προσοχή και να τον συμβουλευέστε σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας σας. Αν τον ακολουθήσετε με συνέπεια, θεωρούμε βέβαιο ότι θα σας φανεί πολύ χρήσιμος. Επιπλέον, θα αποφύγετε τον κίνδυνο να χρησιμοποιήσετε ως υποδείγματα άλλες επιστημονικές εργασίες που μπορεί να περιέχουν σφάλματα.

Καλή επιτυχία!

Επιμέλεια Σύνταξης: *Δημήτριος Πνευματικός, Αναπληρωτής Καθηγητής*

Αικατερίνη Δημητριάδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΑΣ	0
Προλογικό σημείωμα.....	1
Εμφάνιση της εργασίας / διατριβής.....	5
Εξώφυλλο.....	5
Τίτλος της πτυχιακής εργασίας.....	5
Φύλλο Εξέτασης.....	5
Περιεχόμενα	5
Περίληψη	5
Λέξεις κλειδιά	6
Abstract & Keywords	6
Πρόλογος	6
Εισαγωγή – Θεωρητική τεκμηρίωση του ζητήματος.....	6
Επικεφαλίδες	9
Παραπομπές	10
Μέθοδος	13
Συμμετέχοντες	13
Μέσα συλλογής δεδομένων	13
Διαδικασία συλλογής δεδομένων	14
Αποτελέσματα	15
Συζήτηση	16
Βιβλιογραφία	18
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΥΠΟΙ ΕΞΟΦΥΛΛΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ	20

En αρχή ...

Η συγγραφή μιας επιστημονικής εργασίας βασίζεται σε βιβλιογραφική ή εμπειρική έρευνα και προϋποθέτει κριτική ικανότητα, που θα πρέπει να αποδεικνύεται διαρκώς κατά την ανάπτυξη ενός έργου (project), την επεξεργασία των θεωρητικών και ερευνητικών δεδομένων που προκύπτουν, αλλά και τη συγκροτημένη παρουσίαση των αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων.

Τα βήματα του συγγραφέα θα πρέπει να είναι τα εξής:

- ο προσδιορισμός ενός καλού (σαφούς και οριοθετημένου) ερευνητικού θέματος
- η συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με το θέμα
- η οργάνωση αυτών των στοιχείων και η κριτική επεξεργασία τους
- η επανεξέταση του θέματος στο φως των στοιχείων που προέκυψαν
- η συγκρότηση ενός κειμένου που θα περιλαμβάνει με τρόπο κριτικό, συνεπή και συνεκτικό όλα τα προηγούμενα.

Σημαντικό μέλημα σε όλη αυτήν την «περιπέτεια» είναι η σαφήνεια στη διατύπωση των στόχων της έρευνας, η κατάληξη σε ενδιαφέροντα και αξιόλογα ευρήματα, καθώς και η εγκυρότητα της μεθόδου συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων.

Κυρίαρχη θέση για την επιλογή του θέματος αλλά και για τη σύνθεση της εργασίας κατέχει η διερεύνηση της σχετικής βιβλιογραφίας. Χρήσιμες πηγές αποτελούν τα επιστημονικά άρθρα, οι επίσημες εκδόσεις, τα πρακτικά και οι ανακοινώσεις συνεδρίων, οι διπλωματικές εργασίες και τα διδακτορικά, καθώς και το Internet. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι όλες οι πηγές δεν έχουν ισοδύναμη αξία· πληροφορίες από μη επιστημονικές πηγές στο διαδίκτυο θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με πολύ μεγάλη επιφύλαξη. Για τη βιβλιογραφική τεκμηρίωση, εξάλλου, θα πρέπει να εφαρμόζουμε την κριτική μας ματιά και να εστιάζουμε στους ερευνητές που θεωρούνται οι πιο έγκριτοι σε κάθε επιστημονικό πεδίο.

Σε ό,τι αφορά τους αναγνώστες της εργασίας μας, απώτερος στόχος είναι:

α) να μπορούν να κατανοήσουν τι ακριβώς θέλουμε να πούμε και

β) να είναι σε θέση να ανατρέξουν, αν χρειαστεί, στα ίδια στοιχεία, προκειμένου να συνεχίσουν την πραγμάτευση του θέματος σε μια δική τους έρευνα.

Για τη δόμηση/διαμόρφωση της ερευνητικής εργασίας θα πρέπει να ακολουθούμε μία σειρά προκαθορισμένων βημάτων, που θα αποβλέπουν στα εξής:

- ✓ να καταστήσουμε σωστά την έκθεση της έρευνάς μας στα διαρθρωτικά της μέρη
- ✓ να επιλέξουμε έγκαιρα όλες τις βιβλιογραφικές πληροφορίες που θα χρειαστούν
- ✓ να σχολιάσουμε και να επεξεργαστούμε κριτικά τις πληροφορίες (τόσο της βιβλιογραφίας όσο και της έρευνάς μας) υπό το πρίσμα της ενιαίας προοπτικής που υπαγορεύει η προβληματική που έχουμε θέσει.

Τα βήματα αυτά περιγράφονται αναλυτικά στη συνέχεια.

Έκταση της επιστημονικής εργασίας: Καθώς πρόκειται για επιστημονικό κείμενο, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυστηρότητα, οικονομία και συνεκτικότητα. Επιλέγουμε λοιπόν και

παρουσιάζουμε όχι οτιδήποτε διαβάσαμε, αλλά ό,τι είναι σημαντικό και εξυπηρετεί την ερευνητική ματιά που έχουμε υιοθετήσει στο θέμα μας. Χρησιμοποιούμε λόγο λιτό και «σφιχτό», ο οποίος θα πρέπει να αναδεικνύει τη συμβολή της εργασίας μας στην επιστήμη.

Ενδεικτικά προτείνονται:

Πτυχιακή εργασία: 12.000 με 15.000 λέξεις

Μεταπτυχιακή εργασία: 40.000 με 50.000 λέξεις

Διδακτορική Διατριβή: 100.000 με 120.000 λέξεις

Εμφάνιση της εργασίας / διατριβής

Εξώφυλλο

Στο εξώφυλλο αναφέρεται το Πανεπιστήμιο, το Τμήμα, ο τίτλος της εργασίας, ο συγγραφέας καθώς και ο τόπος και η ημερομηνία (μήνας, έτος) συγγραφής (πρβλ. Πρότυπο στο τέλος).

Τίτλος της πτυχιακής εργασίας

Ο τίτλος συνιστάται να περιλαμβάνει 10 ως 12 λέξεις και θα πρέπει να συνοψίζει την κεντρική ιδέα της εργασίας με απλότητα, σαφήνεια, ακρίβεια και πληρότητα. Αυτό μπορεί να γίνεται με μία ή δύο καλά διατυπωμένες προτάσεις: η πρώτη να αποδίδει το πρόβλημα στην επιστημονική εκδοχή του και η δεύτερη να είναι επεξηγηματική της πρώτης. Οι όροι στην επεξηγηματική πρόταση μπορεί να είναι απλοί, του καθημερινού μας λεξιλογίου· στην πρώτη πρόταση όμως θα πρέπει να είναι επιστημονικοί, να σηκώνουν το εννοιολογικό βάρος της έρευνας και να χρωματίζουν την πρωτοτυπία της οπτικής γωνίας από την οποία εξετάζουμε το πρόβλημα.

Φύλλο Εξέτασης

Αμέσως μετά το εξώφυλλο ακολουθεί το φύλλο εξέτασης, το οποίο περιλαμβάνει τις εξής πληροφορίες: την ένδειξη «**Φύλλο Εξέτασης**», τα ονόματα και τις βαθμίδες του Επόπτη και των μελών ΔΕΠ της Εξεταστικής Επιτροπής (με επαρκή χώρο δίπλα στο καθένα για την πρωτότυπη υπογραφή), την ημερομηνία εξέτασης και τον χαρακτηρισμό ή το βαθμό.

Στο κάτω μέρος του Φύλλου Εξέτασης παρατίθεται αυτούσια η εξής φράση: «Ο/η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά σε εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας».

Περιεχόμενα

Στον κατάλογο των περιεχομένων περιλαμβάνονται οι ενότητες και υποενότητες της εργασίας με τον αριθμό της σελίδας έναρξής τους. Ενδείκνυται η αυτόματη χρήση περιεχομένων μέσω του κειμενογράφου.

Περίληψη

Πρόκειται για ένα σύντομο κείμενο (από 200 έως 400 λέξεις) με όλα τα βασικά στοιχεία της εργασίας (στόχο, μέθοδο έρευνας, βασικά συμπεράσματα). Αντιστοιχεί σε μια ανακεφαλαίωση των περιεχομένων της και θα πρέπει να είναι ακριβής, αυτοδύναμη, περιεκτική και κατανοητή. Επικεφαλίδα της είναι η λέξη “Περίληψη” κεντραρισμένη. Το περιεχόμενό της είναι ουσιαστικά μια περίοδος για καθένα από τα κύρια μέρη της εργασίας: εισαγωγή, μέθοδος, αποτελέσματα και συζήτηση. Είναι σκόπιμο να γράφεται στο τέλος της δουλειάς, όταν ο συντάκτης της θα έχει στη διάθεσή του όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Μικρές συμβουλές

Δώστε στην περίληψη τα πιο ουσιαστικά σημεία της εργασίας σας, χωρίς όμως να επαναλαμβάνετε τον τίτλο της. Αναφερθείτε στο στόχο της εργασίας, τα πιο σημαντικά ευρήματα ή συμπεράσματα, καθώς και τη σχέση τους με το θεωρητικό πρόβλημα. Μην περιλαμβάνετε ασαφείς φράσεις του τύπου «Η συζήτηση αναφέρεται στη σχέση των ευρημάτων με θεωρίες μάθησης...»· αναφερθείτε στη *συγκεκριμένη* σχέση των ευρημάτων με *συγκεκριμένες* θεωρίες μάθησης.

Η ποιότητα της περίληψης καθορίζει το αν ο αναγνώστης θα διαβάσει ολόκληρη την εργασία. Άλλωστε οι περιλήψεις χρησιμοποιούνται από διάφορους οργανισμούς για την αποδελτίωση των εργασιών και την ενσωμάτωσή τους σε βάσεις δεδομένων (π.χ. Psychological Abstracts, PsycLIT, PsycINFO, κ.λπ.).

Λέξεις κλειδιά

Για σκοπούς βιβλιογραφικής αποδελτίωσης, κάτω από την περίληψη γράψτε 3-4 λέξεις ή φράσεις-κλειδιά.

Abstract & Keywords

Θα πρέπει να παρατίθενται και η ταυτόσημη περίληψη (Abstract) και οι λέξεις κλειδιά (Key words) στην αγγλική γλώσσα.

Πρόλογος

Αποτελεί την κατεξοχήν «προσωποκεντρική» ενότητα της επιστημονικής εργασίας και είναι προαιρετικός. Αναφέρεται γενικά στο πώς προέκυψε το θέμα της εργασίας, σε ποιο πλαίσιο έγινε η έρευνα, ποιοι παράγοντες συνέβαλαν στην ολοκλήρωσή του κ.λπ. Ακόμη, στον πρόλογο διατυπώνονται οι ευχαριστίες προς τα πρόσωπα που συμμετείχαν στην έρευνα ή συνέβαλαν με κάποιον τρόπο στην εκπόνηση της εργασίας.

Εισαγωγή – Θεωρητική τεκμηρίωση του ζητήματος

Μετά το εξώφυλλο, το φύλλο εξέτασης, την περίληψη, τα περιεχόμενα και τον πρόλογο ακολουθεί το πρώτο τμήμα της επιστημονικής εργασίας, που είναι θεωρητικό και αποτελεί συνήθως λιγότερο από το 1/3 της εργασίας (σε μια πτυχιακή εργασία των 12.000 λέξεων δε θα πρέπει να ξεπερνά τις 4.000 λέξεις). Στον οδηγό της APA ονομάζεται *Εισαγωγή*. Επικεφαλίδα του τμήματος αυτού μπορεί να είναι και ο τίτλος της πτυχιακής εργασίας, ο οποίος εμφανίζεται κεντραρισμένος με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που εμφανίζεται και στο εξώφυλλο. Η εισαγωγή είναι καρπός της μελέτης, της κατανόησης και της σύνθεσης των πιο πρόσφατων επιστημονικών δημοσιευμάτων που σχετίζονται με το θέμα της εργασίας. Θέτει καταρχάς το πλαίσιο αναφοράς μέσα στο οποίο ο συγγραφέας θα τοποθετήσει την τρέχουσα εργασία, περιγράφοντας τις εξελίξεις και τις τάσεις που αφορούν στο επιστημονικό πεδίο της εργασίας.

Επίσης οριοθετεί το συγκεκριμένο πρόβλημα που μελετάται, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο το πρόβλημα αυτό σχετίζεται με προγενέστερες έρευνες.

Στο τέλος της εισαγωγής (δηλ. του θεωρητικού μέρους της εργασίας) θα πρέπει να διατυπωθούν με μεγάλη ακριβολογία οι ερευνητικές υποθέσεις ή τα ερευνητικά ερωτήματα. Οι υποθέσεις είναι συγκεκριμένες προβλέψεις για αναμενόμενα αποτελέσματα, ενώ τα ερευνητικά ερωτήματα είναι πιο γενικά και αντιστοιχούν στις ερευνητικές προθέσεις του ερευνητή. Οι υποθέσεις θα πρέπει να διατυπώνονται με όσο πιο σαφή τρόπο γίνεται και να συνοδεύονται από μια σύντομη αιτιολόγηση. Πέρα από τη σύνδεσή τους με προγενέστερες έρευνες, θα πρέπει με τρόπο ευφυή και πρωτότυπο να ανοίγουν δρόμους για την προσέγγιση νέας γνώσης.

Μικρές συμβουλές

Το περιεχόμενο της εισαγωγής. Μην αντιμετωπίζετε την πτυχιακή εργασία σας ως διδακτικό εγχειρίδιο. Περιγράψτε ό,τι είναι απαραίτητο για να στηρίξει την αναγκαιότητα της έρευνάς σας, το ερευνητικό σας ερώτημα και τις υποθέσεις σας. Η ανάπτυξη του θέματος να είναι προσανατολισμένη στους στόχους που τέθηκαν και όχι σε οτιδήποτε άλλο. Αν κάτι δεν σας είναι απαραίτητο για να υποστηρίξετε τα ερωτήματα ή τις υποθέσεις σας, σκεφθείτε ξανά για την αναγκαιότητα της αναφοράς του, καθώς και για τον χώρο που θα καλύψει από τον διαθέσιμο χώρο της εργασίας, σε σχέση με τον περιορισμό των λέξεων. Γενικότερα, ό,τι διαβάζουμε θα πρέπει να το επεξεργαζόμαστε κριτικά και να το αναδιατυπώνουμε με βάση την προσωπική μας ματιά (σε συνάρτηση πάντα με τους στόχους της εργασίας).

Το ύφος της εργασίας. Αποφύγετε να γράφετε με δημοσιογραφικό ύφος, και υιοθετήστε επιστημονικό ύφος στην εργασία σας, χωρίς βερμπαλισμούς, απόλυτες θέσεις, πλατειασμούς, ωραιολογίες, κοινοτοπίες κ.λπ.. Χρησιμοποιήστε τεκμηρίωση (=επιχειρήματα) για ό,τι γράφετε, με αναφορές στη σχετική επιστημονική θεωρία και έρευνα. Προσέξτε την ακριβολογία, τη σαφήνεια, τη συνάφεια μεταξύ των νοημάτων, την αλληλουχία, την απουσία επαναλήψεων (νοηματικών και γλωσσικών), τη λιτότητα, την πρωτοτυπία.

Λογοκλοπή. Μην περιλαμβάνετε στην εργασία σας αυτολεξεί αναφορές, παρά μόνο όπου αυτό είναι απολύτως απαραίτητο (π.χ. προκειμένου να παραθέσετε κάποιον ορισμό). Ο συγγραφέας της εργασίας οφείλει να διευκολύνει τους επιβλέποντες καθηγητές, ώστε να παρακολουθήσουν και να αξιολογήσουν τις ακαδημαϊκές επιδόσεις του ως προς αυτήν. Όταν παρουσιάζει δημοσιευμένη δουλειά άλλου ατόμου ως δική του, όταν παραλείπει τον συγγραφέα από τον οποίο αντλεί στοιχεία ή όταν παραλείπει τα απαραίτητα εισαγωγικά σε υλικό που παραθέτει από οποιαδήποτε πηγή, διαπράττει το σοβαρό αδίκημα της λογοκλοπής. Ας μην ξεχνάμε ότι στο φύλλο αξιολόγησης ο συγγραφέας δηλώνει υπεύθυνα πως έχει τηρήσει τους κανόνες δεοντολογίας για τη συγγραφή της εργασίας του.

Δομή της εργασίας. Χωρίστε το θεωρητικό μέρος/Εισαγωγή της εργασίας σε κεφάλαια και υποκεφάλαια, ανάλογα με τις επιμέρους πτυχές του θέματός σας. Βεβαιωθείτε ότι στο κομμάτι αυτό δίνεται απάντηση σε τέσσερα ερωτήματα: α) ποιος είναι ο στόχος της έρευνας,

β) ποια η σχέση της έρευνας με προγενέστερες ερευνητικές εργασίες, γ) σύμφωνα με ποιο σκεπτικό η συγκεκριμένη έρευνα συνδέεται με τον ερευνητικό σχεδιασμό που ακολουθήθηκε, και δ) ποιοι είναι οι θεωρητικοί περιορισμοί της έρευνας.

Ο χρόνος των ρημάτων. Κατά την αναφορά σε δεδομένα ή σε πειράματα χρησιμοποιείται πάντα ο αόριστος (ή ο παρακείμενος) χρόνος, ανεξάρτητα αν η αναφορά γίνεται σε πρόσφατα δεδομένα ή σε δεδομένα που συνέλεξε ένας ερευνητής πριν από πολλά χρόνια.

Η γλώσσα της εργασίας. Εδώ χρειάζεται πολλή προσοχή: θα πρέπει να αποφεύγονται εκφράσεις που προκαλούν ενόχληση, «ταμπέλες», στερεότυπα (π.χ. γέροι, ναρκομανείς), καθώς και η ταύτιση των συμμετεχόντων με την πάθησή τους (οι αυτιστικοί, οι κωφοί). Καλό είναι να χρησιμοποιούνται ουδέτεροι προσδιορισμοί (π.χ. ηλικιωμένοι, εθισμένοι στα ναρκωτικά) ή εκφράσεις όπως «άτομα με___» προκειμένου να προσδιορίζεται μία συγκεκριμένη κατηγορία ατόμων (π.χ. παιδιά με αυτισμό, άτομα με κώφωση).

Συνήθη γλωσσικά λάθη που πρέπει να αποφεύγονται.

- ο τονισμός του κανονικά άτονου *ποιος, -α, -ο*
- ο μη τονισμός των κανονικά τονισμένων ερωτηματικών *πού και πώς*
- η απουσία δεύτερου τόνου όπου χρειάζεται, π.χ. *η απάντησή του*
- η γραφή με *ε* της κατάληξης του τρίτου ενικού προσώπου ρημάτων στην παθητική φωνή: *αυτό αποκλείετε* (αντί του σωστού *αποκλείεται*)
- η γραφή με *ει* της συνοπτικής προστακτικής ενεργητικών ρημάτων: *τηλεφωνείστε* (αντί του σωστού *τηλεφωνήστε*)
- λάθη στη χρήση της μετοχής σε *-οντας* ή *-ώντας* [συνηρημένη] (κατά κανόνα πρέπει να είναι συνημμένη με το ρήμα της κύριας πρότασης)
- η γραφή με *ο* τονισμένων ενεργητικών μετοχών: *γελόντας* (αντί του σωστού *γελώντας*)
- η γραφή με *ένα μ* της παθητικής μετοχής παρακείμενου ρημάτων με αόριστο σε *-ψα*: *κομμένος* (αντί του σωστού *κομμένος*)
- η χρήση των επιθέτων σε *-ης, -ης, -ες* σαν να ήταν άκλιτα: *της διεθνής συμμαχίας* (αντί της *διεθνούς συμμαχίας*)
- η λανθασμένη γραφή των λέξεων *συνδυασμός, περαιτέρω*, καθώς και των αρχαίων δοτικών που επιβίωσαν (π.χ. *μέσω, βάσει, λόγω*)
- συμφυρμός παθητικής – ενεργητικής σύνταξης
- συμφυρμός προσωπικής – απρόσωπης σύνταξης
- συμφυρμός υποκειμένων ή απουσία τους – σύγχυση μεταξύ υποκειμένων (κυρίως σε περιπτώσεις υποταγμένου λόγου)
- χρήση πολλών γενικών στη σειρά (π.χ. η εξέταση της εγκυρότητας της αξιολόγησης των γραπτών)
- μορφολογικά λάθη σε ουσιαστικά, επίθετα (κυρίως της παλιάς τρίτης κλίσης) και ρήματα, π.χ. να [θα] παράξω αντί του σωστού να [θα] παραγάγω, τίθομαι αντί τίθεμαι, να συμβάλλει [ενεστώτας = διάρκεια, επανάληψη] αντί να συμβάλει [αόριστος = στιγμιαίος], να οργανωθείτε αντί να οργανωθείτε [συνηρημένο], να οργιστήτε αντί να οργιστείτε, να ρωτήστε αντί να ρωτήστε [αόριστος], παρήγε [παρατατικός] αντί παρήγαγε [αόριστος]
- αυθαίρετη στίξη (χρήση του κόμματος, των δύο στιγμών, της άνω τελείας)

- ασυνεπής χρήση τελικού -ν (ή θα ακολουθείται η Γραμματική του Τριανταφυλλίδη, που ορίζει ότι το -ν τίθεται πριν από τα φωνήεντα, τα κ, π, τ, ξ, ψ και τα μπ, ντ, γκ, τσ, τζ και πουθενά αλλού, ή του Μπαμπινιώτη με τους χαλαρότερους κανόνες)
- προβληματική απόδοση όρων στα ελληνικά (είναι σκόπιμο να παρατίθενται σε παρένθεση και οι ξένοι όροι).

Επικεφαλίδες

Οι επικεφαλίδες χρησιμοποιούνται για την οργάνωση της εργασίας και τονίζουν τη σημασία κάθε τμήματός της. Υπάρχουν πέντε είδη επικεφαλίδων, όπως αναφέρεται στη συνέχεια. Σημειώνεται ότι σε μια επιστημονική εργασία δεν είναι απαραίτητο να εμφανίζονται όλα τα είδη.

(Προσοχή: μετά την επικεφαλίδα δεν βάζουμε τελεία, παρά μόνο αν αυτή χρησιμοποιείται για να εισαγάγει παράγραφο – βλ. το τέταρτο επίπεδο).

Πρώτο Επίπεδο: Κύρια Επικεφαλίδα

Οι κύριες επικεφαλίδες είναι κεντραρισμένες και έχουν το πρώτο γράμμα των βασικών τους λέξεων κεφαλαίο. Οι επικεφαλίδες πρώτου επιπέδου χρησιμοποιούνται για να διαχωρίσουν την εργασία στα βασικά της τμήματα: Περίληψη, Περιεχόμενα (και Πρόλογο), Εισαγωγή, Μέθοδο, Αποτελέσματα (ή Ευρήματα), Συζήτηση, Βιβλιογραφία, Παράρτημα.

Δεύτερο Επίπεδο: Επικεφαλίδες

Οι επικεφαλίδες δεύτερου επιπέδου είναι επίσης κεντραρισμένες, με τα αρχικά γράμματα των βασικών λέξεων επίσης κεφαλαία. Επιπλέον, γράφονται με πλάγια γράμματα. Αυτού του είδους οι επικεφαλίδες χρησιμοποιούνται συνήθως σε άρθρα ή εργασίες μεγάλου μεγέθους (π.χ. διδακτορικές διατριβές).

Τρίτο Επίπεδο: Πλευρικές Επικεφαλίδες (Side Headings)

Οι πλευρικές επικεφαλίδες στοιχίζονται στο αριστερό περιθώριο, οι κύριες λέξεις τους ξεκινούν επίσης με κεφαλαία γράμματα και γράφονται επίσης με πλάγια γράμματα. Το κείμενο ξεκινά στην επόμενη αράδα μετά από διπλό διάστημα. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις επικεφαλίδες τρίτου επιπέδου για να διαχωρίσετε την Εισαγωγή, τα Αποτελέσματα/Ευρήματα και τη Συζήτηση σε υποενότητες, καθώς και τη Μέθοδο στα επιμέρους τμήματά της (π.χ. Συμμετέχοντες, Υλικό, Διαδικασία – βλ. παρακάτω).

Τέταρτο Επίπεδο: Επικεφαλίδες παραγράφου

Στις επικεφαλίδες αυτές προηγείται ένα κενό διάστημα παραγράφου (εσοχή). Κεφαλαίο είναι μόνο το αρχικό γράμμα της πρώτης λέξης και εφαρμόζεται η πλαγιγογράμματη γραφή. Οι επικεφαλίδες παραγράφου καταλήγουν σε τελεία και συνοδεύονται από κείμενο, το οποίο ακολουθεί στην ίδια αράδα χωρίς κενό διάστημα. Είναι χρήσιμες ώστε να διαχωρίζονται επιμέρους τμήματα σε περαιτέρω υποενότητες (π.χ. διαφορετικά είδη μετρήσεων στο Υλικό).

Οι επικεφαλίδες δεν πρέπει να αριθμούνται με νούμερα ή γράμματα. Τα διαφορετικά τους είδη και η διάταξή τους σηματοδοτούν επαρκώς την οργάνωση της εργασίας.

Στη συνέχεια παρατίθεται ένα παράδειγμα για τη χρήση επικεφαλίδων των επιπέδων 1 έως 4:

Εισαγωγή (1ο επίπεδο)

Τι Είναι η Διαφοροποίηση (2ο επίπεδο)

Η Λειτουργία της Διαφοροποίησης (3ο επίπεδο)

Διαφοροποίηση της διδακτέας ύλης (ως προς περιεχόμενο, διαδικασία και τελικό προϊόν) (3ο επίπεδο)

Διαφοροποίηση του μαθητικού πληθυσμού (ως προς μαθησιακή ετοιμότητα, προτιμήσεις, κίνητρα) (3ο επίπεδο)

Μέθοδος (1ο επίπεδο)

Συμμετέχοντες (3ο επίπεδο)

Μαθητές με ίδιο κοινωνικο-πολιτισμικό υπόβαθρο (4ο επίπεδο)

Μαθητές με διαφορετικό κοινωνικο-πολιτισμικό υπόβαθρο (4ο επίπεδο)

Υλικό (3ο επίπεδο)

Εννοιολογική χαρτογράφηση (4ο επίπεδο)

Μοντέλο κριτικής σκέψης του De Bono (4ο επίπεδο)

Διαδικασία (3ο επίπεδο)

Αποτελέσματα (1ο επίπεδο)

Περιγραφικά Δεδομένα (3ο επίπεδο)

Έλεγχος των Υποθέσεων (3ο επίπεδο)

Συζήτηση (1ο επίπεδο)

Περιορισμοί της Παρούσας Μελέτης (3ο επίπεδο)

Προεκτάσεις για Παρέμβαση (3ο επίπεδο)

Συμπεράσματα (3ο επίπεδο)

Παραπομπές

Ένα από τα πιο σημαντικά θέματα που σχολιάζονται στο εγχειρίδιο της APA είναι οι τρόποι παραπομπής στις πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί. Ανεξάρτητα αν παραφράζουμε ή παραθέτουμε αυτολεξεί την άποψη ή την εργασία κάποιου συγγραφέα, είμαστε υποχρεωμένοι να αναφέρουμε την πηγή μας.

Στην περίπτωση που χρησιμοποιούμε αυτολεξεί ένα τμήμα μιας δημοσίευσης, παραθέτουμε σε παρένθεση τον/τους συγγραφέα/είς, το έτος δημοσίευσης και τη/τις σελίδα/ες. Το τμήμα της δημοσίευσης που παρατίθεται αυτολεξεί θα πρέπει πάντοτε να βρίσκεται μέσα σε εισαγωγικά (« ..... »).

Αν το τμήμα που παρατίθεται αυτολεξεί είναι μέχρι 40 λέξεις, τότε μπορεί να είναι ενσωματωμένο μέσα στην παράγραφο. Εφόσον υπερβαίνει τις 40 λέξεις, θα πρέπει να παρατίθεται με εισαγωγικά σε παράγραφο ξεχωριστή, στοιχισμένη και μικρότερου εύρους σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο (πρβλ. την παρούσα παράγραφο).

Αν από το τμήμα της δημοσίευσης που χρησιμοποιούμε παραλείψουμε κάποιο μέρος του, χρησιμοποιούμε τρία αποσιωπητικά (...) για υλικό που αφαιρέθηκε μέσα από μία περίοδο ή τέσσερα αποσιωπητικά (...) όταν το υλικό που αφαιρέθηκε βρίσκεται μεταξύ δύο περιόδων. Αν μέσα σε αυτό το υλικό θέλουμε να εισαγάγουμε κάποια διευκρίνιση, το κάνουμε με αγκύλες ([ ]) και όχι με παρενθέσεις. Τέλος, αν υπάρχει κάποιο γραμματικό, ορθογραφικό ή συντακτικό λάθος στο κείμενο που παραθέτουμε και το οποίο θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους αναγνώστες μας, χρησιμοποιούμε τη λέξη *sic* με πλάγια γράμματα μέσα σε αγκύλες ([sic]) αμέσως μετά από το σφάλμα στην παραπομπή (το “*sic*” σημαίνει «έτσι ακριβώς»).

Σε κάθε παραπομπή διακρίνονται δύο μέρη: το επώνυμο του συγγραφέα (χωρίς αρχικά του ονόματος) και το έτος δημοσίευσης. Το έτος δημοσίευσης αναφέρεται πάντα μετά το όνομα του συγγραφέα. Αν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης με κάποια άλλη δημοσίευση του ίδιου συγγραφέα και του ίδιου έτους δημοσίευσης, τότε η χρονολογία να συνοδεύεται από α, β κ.λπ. (π.χ. Πετρίδης, 2010α και αλλού Πετρίδης, 2010β). Όταν μια άποψη δημοσίευσης υποστηρίζεται από περισσότερες παραπομπές, αυτές τοποθετούνται με αλφαβητική σειρά για τους συγγραφείς και χρονολογική για τα έτη δημοσίευσης, ενώ χωρίζονται μεταξύ τους με άνω τελεία π.χ. (Ιωάννου, 1997; Παπαδόπουλος, 1979, 1991). Όταν η παραπομπή γίνεται στην εργασία δύο ή περισσότερων συγγραφέων, ακολουθούμε τους ακόλουθους κανόνες:

Δύο συγγραφείς. Πάντοτε αναφέρονται τα ονόματα και των δύο συγγραφέων. Οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος (1994) βρήκαν ... ή ... (Ιωάννου & Παπαδόπουλος, 1994) ή Το 1994, οι Ιωάννου και Παπαδόπουλος βρήκαν ...

Τρεις ως πέντε συγγραφείς. Αναφέρονται όλοι οι συγγραφείς την πρώτη φορά που γίνεται η παραπομπή στην εργασία τους. Στις επόμενες αναφορές στην ίδια εργασία, ωστόσο, χρησιμοποιείται μόνο το όνομα του πρώτου συγγραφέα ακολουθούμενο από το “et al.” ή το “και συν.” αν πρόκειται για ελληνική δημοσίευση. Για παράδειγμα, οι Ιωάννου, Παπαδόπουλος και Μαρίνος (1996) βρήκαν ... (την πρώτη φορά που χρησιμοποιείται), αλλά οι Ιωάννου και συν. (1996) επιμένουν... (όλες τις επόμενες φορές).

Έξι ή περισσότεροι συγγραφείς. Αναφέρεται μόνο το πρώτο όνομα ακολουθούμενο από το “et al.” ή το “και συν.”.

Οργανισμός ως συγγραφέας. Την πρώτη φορά αναφέρεται ο πλήρης τίτλος, για παράδειγμα (Ελληνική Ψυχολογική Εταιρία [ΕΛΨΕ], 1997). Από εκεί και ύστερα, χρησιμοποιείται η συντομογραφία ακολουθούμενη από το έτος δημοσίευσης (ΕΛΨΕ, 1997).

Παραπομπή σε δευτερεύουσα πηγή. Ένα άρθρο ή βιβλίο που το έχουμε διαβάσει και παραπέμπομε σ’ αυτό ονομάζεται πρωτογενής πηγή. Σε ορισμένες περιπτώσεις

μπορεί να θέλουμε να αναφέρουμε μία παραπομπή από αυτήν την πηγή. Αυτό ονομάζεται δευτερεύουσα πηγή. Αν και επιβάλλεται η εύρεσή της, σε ορισμένες περιπτώσεις αυτό δεν είναι δυνατό. Τότε γίνεται η παραπομπή μέσα στο κείμενο ως εξής: Ο Ιωάννου (όπως αναφέρει ο Παπαδόπουλος, 1997) υποστηρίζει... Στη Βιβλιογραφία όμως περιλαμβάνεται **μόνο η πηγή που χρησιμοποιήσαμε** και όχι η δευτερεύουσα πηγή.

Μέθοδος

Για την περιγραφή της μεθόδου της ερευνητικής εργασίας ξεκινούμε νέα σελίδα, τοποθετώντας κεντραρισμένη τη λέξη «Μέθοδος». Η Μέθοδος ενημερώνει τον αναγνώστη ως προς το τι έγινε, σε τι (ή σε ποιον) και με ποιον τρόπο. Χρησιμοποιείται ο αόριστος και ο παρακείμενος χρόνος. Η περιγραφή θα πρέπει να είναι τόσο λεπτομερής, ώστε εν δυνάμει να μπορεί ο αναγνώστης να επαναλάβει με ακρίβεια την έρευνα ώστε ο αναγνώστης να είναι σε θέση να σχεδιάσει και να επαναλάβει με ακρίβεια την έρευνα.

Σε μια πειραματική εργασία, το τμήμα αυτό χωρίζεται συνήθως σε τέσσερα μέρη: (α) συμμετέχοντες, (β) μέσα συλλογής δεδομένων, (γ) σχεδιασμός της έρευνας και (δ) διαδικασία συλλογής δεδομένων. Συχνά τα δύο τελευταία μέρη παρουσιάζονται μαζί.

Αν η μεθοδολογία της εργασίας μας ακολουθεί το ποιοτικό/ερμηνευτικό παράδειγμα, στο οποίο επιχειρείται η σε βάθος περιγραφή και εξήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς έτσι όπως την αντιλαμβάνονται τα ίδια τα άτομα, η μέθοδος που ακολουθείται είναι λίγο διαφορετική. Η έρευνα στην περίπτωση αυτή εστιάζει στο τι ακριβώς συμβαίνει και πώς νοηματοδοτείται αυτό που συμβαίνει, επιδιώκοντας πρόσβαση στη βιωμένη εμπειρία των συμμετεχόντων, στα νοήματα και τις αναπαραστάσεις που παράγονται, στους τρόπους σχηματισμού τους και στις συνέπειές τους για την κοινωνική ζωή. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται (μελέτη περίπτωσης, εθνογραφία, έρευνα δράσης, αφήγηση ιστοριών) είναι λιγότερο οριοθετημένες από εκείνες του ποσοτικού παραδείγματος. Ωστόσο, θα πρέπει να περιγράφονται αναλυτικά, να αιτιολογούνται και να συνάδουν με τα ερωτήματα της έρευνας. Τα τέσσερα μέρη της μεθόδου πειραματικής έρευνας που αναφέρθηκαν παραπάνω μπορούν να ισχύουν και εδώ, χωρίς αυτό να είναι δεσμευτικό.

Συμμετέχοντες

Αναφορικά με τους συμμετέχοντες περιγράφονται λεπτομερώς ο αριθμός και τα ατομικά χαρακτηριστικά τους όπως το φύλο, η ηλικία τους και ό,τι άλλο αφορά τις παραμέτρους της έρευνας. Επίσης αναφέρονται η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε, τα κίνητρα που τους δόθηκαν για να συμμετάσχουν στην έρευνα, καθώς και τα μέτρα που τυχόν πάρθηκαν για να ελεγχθεί πιθανό σφάλμα, το οποίο οφείλεται στις ατομικές τους διαφορές.

Στο ερμηνευτικό παράδειγμα η έρευνα εστιάζει σε μικρότερους αριθμούς συμμετεχόντων και σε βαθιές αναλύσεις των αντιλήψεων και των συμπεριφορών τους, αναγνωρίζοντας ομοιότητες και διαφορές. Ο ερευνητής θα πρέπει να αποσαφηνίζει τα κριτήρια επιλογής των συμμετεχόντων.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Σε αυτό το μέρος γίνεται λεπτομερής περιγραφή των εργαλείων (ερωτηματολογίων, τεστ κ.λπ.) που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση της έρευνας. Όταν πρόκειται για απλά

αντικείμενα (όπως χρονόμετρα, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.λπ.), αυτά περιγράφονται μόνο στη διαδικασία συλλογής δεδομένων. Αν έχουν χρησιμοποιηθεί αυτοσχέδια εργαλεία μέτρησης όπως ερωτηματολόγια ή άλλες ψυχομετρικές δοκιμασίες (τεστ) για την πραγματοποίηση της έρευνας, πρέπει να γίνει αναφορά στη διαδικασία κατασκευής τους και στον έλεγχο των ψυχομετρικών τους χαρακτηριστικών της αξιοπιστίας με αναφορά στις κατάλληλες μεθόδους και τους κατάλληλους δείκτες. Τα αυτοσχέδια εργαλεία μέτρησης παρατίθενται σε Παράρτημα στο τέλος της έκθεσης.

Στην περίπτωση της ποιοτικής έρευνας περιγράφονται λεπτομερώς είτε τα εργαλεία συνέντευξης/παρατήρησης που χρησιμοποιούνται, είτε τα κείμενα ή άλλα μέσα προσέγγισης των αντιλήψεων και συμπεριφορών των κοινωνικών υποκειμένων, προκειμένου να αναδειχθούν οι νοηματοδοτήσεις που θα προκύψουν. Όλα τα μέσα συλλογής δεδομένων περιγράφονται συστηματικά, προκειμένου να φανεί ο τρόπος με τον οποίον αυτά αναμένεται να φωτίσουν την υπό μελέτη κατάσταση.

Μικρές συμβουλές

Προσοχή στα πνευματικά δικαιώματα των εργαλείων. Τα ψυχομετρικά εργαλεία (κλίμακες, τεστ, κ.ά.) που έχουν χρησιμοποιηθεί δεν επιτρέπεται να εμφανίζονται σε κανένα σημείο της εργασίας, καθώς για αυτά ισχύουν πνευματικά δικαιώματα.

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Εδώ γίνεται μια περιληπτική αλλά σαφής περιγραφή της ερευνητικής διαδικασίας με χρονική σειρά. Το μέρος αυτό της εργασίας μπορεί να χωρίζεται σε Σχεδιασμό και σε Διαδικασία συλλογής δεδομένων, ανάλογα με το βαθμό περιπλοκότητας των στοιχείων αυτών της έρευνας. Μια «Διαδικασία» θεωρείται επιτυχημένη στο βαθμό που επιτρέπει στον αναγνώστη να επαναλάβει με ακρίβεια την έρευνα, κάνοντας λογική χρήση του χώρου.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση πειραματικών ερευνών αναφέρονται: (α) οι κύριες πειραματικές συνθήκες και η σειρά διαδοχής τους, (β) οι αντισταθμιστικές συνθήκες, δηλαδή τα μέτρα για τον έλεγχο του σφάλματος που τυχόν θα προέκυπτε από την πειραματική διαδικασία, (γ) τα χρονικά διαστήματα παρουσίασης των ερεθισμάτων και ο χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ των συνθηκών, καθώς και (δ) οι οδηγίες προς τους συμμετέχοντες και η εκπαίδευσή τους πριν από την έναρξη συλλογής των δεδομένων.

Αν πρόκειται για ποιοτική έρευνα, περιγράφεται η διαδικασία των συνεντεύξεων, της παρατήρησης ή της επεξεργασίας κειμένων (ήδη υπαρχόντων ή δημιουργηθέντων για τις ανάγκες της έρευνας), με στόχο τη συλλογή δεδομένων για το υπό εξέταση κοινωνικό φαινόμενο. Η προσέγγιση των κειμένων μπορεί να έχει χαρακτήρα «ανασκαφής» (σε βιογραφίες, εφημερίδες, αποτελέσματα εξετάσεων, επιστολές κ.λπ.) ή «κατασκευής» (ημερολογίων, blogs, σημειώσεων πεδίου), ενώ η άντληση ποιοτικών δεδομένων μπορεί να συνδυάζεται και με την αναφορά σε ποσοτικά δεδομένα. Στην περιγραφή της διαδικασίας

συλλογής των ποιοτικών δεδομένων θα πρέπει να καταγράφονται και τα μέτρα που λήφθηκαν προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των δεδομένων: έλεγχος στερεοτύπων, αναφορά στη μη λεκτική συμπεριφορά ή σε παραγλωσσικά στοιχεία των συμμετεχόντων, έλεγχος επηρεασμού από τον παρατηρητή (observer effect), «συγκειμενοποίηση» (contextualization) των δεδομένων, αυθεντικότητα δεδομένων, συνέπεια στην ερμηνεία τους κ.λπ. Επίσης, θα πρέπει να αναφέρονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της διαδικασίας που επιλέχτηκε.

Αποτελέσματα

Ξεκινώντας από νέα σελίδα, τοποθετούμε κεντραρισμένη ως επικεφαλίδα τη λέξη «Αποτελέσματα» ή «Ευρήματα». Χρησιμοποιούμε αόριστο χρόνο για να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα που συγκεντρώθηκαν, σε αντιστοιχία προς τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί στην Εισαγωγή. Τα δεδομένα παρουσιάζονται με στατιστικούς όρους ή ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης των δεδομένων, ανάλογα με το είδος και τη φύση του ερευνητικού προβλήματος, καθώς και τα χαρακτηριστικά των ερευνητικών υποκειμένων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται πάντοτε χωρίς ερμηνείες για τη σημασία τους. Στην παρουσίαση των δεδομένων περιέχονται πίνακες, σχήματα, γραφικές παραστάσεις και στατιστικά μέτρα ή στατιστικοί δείκτες, όχι όμως και η συζήτησή τους. Αυτό θα γίνει στην επόμενη ενότητα της εργασίας, τη «Συζήτηση». Τα αποτελέσματα αφορούν αποκλειστικά και μόνο σε ενέργειες που έχουμε κάνει προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά μας ερωτήματα και να ελεγχθούν οι υποθέσεις μας. Οτιδήποτε δεν εξυπηρετεί αυτόν τον σκοπό δεν έχει θέση στην ενότητα των αποτελεσμάτων ή ευρημάτων. Μια καλή δομή των αποτελεσμάτων μπορεί να ακολουθεί τις υποθέσεις της έρευνας και όχι τον τύπο των αναλύσεων.

Στην ποιοτική έρευνα η ανάλυση των δεδομένων ακολουθεί επίσης τυπικές διαδικασίες και έχει έναν σαφώς καθορισμένο ρόλο για την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας που εξετάζεται. Πρόκειται για μια διαδικασία δυναμική, διαισθητική και δημιουργική και όχι για μια μηχανική ή τεχνική άσκηση, καθώς περιλαμβάνει επαγωγικούς συλλογισμούς, κριτική σκέψη και αναγωγή στη σχετική θεωρία. Στόχος είναι να οριστούν οι εννοιολογικές κατηγορίες, οι σχέσεις και οι υποθέσεις που δίνουν πληροφορίες για την αντίληψη την οποία έχουν τα κοινωνικά υποκείμενα για τον κόσμο γενικά, αλλά και για το υπό μελέτη θέμα. Και στην ποιοτική έρευνα η εγκυρότητα των εργαλείων και των μετρήσεων (π.χ. συμφωνία μεταξύ δύο διαφορετικών κριτών) θα πρέπει να παρουσιάζονται με απόλυτη σαφήνεια, δίνοντας την δυνατότητα σε άλλους ερευνητές να επαναλάβουν την έρευνα.

Συζήτηση

Στο σημείο αυτό της εργασίας πρέπει να επιτευχθεί η σύνδεση της θεωρίας με τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και η συσχέτισή τους με άλλες συναφείς επιστημονικές εργασίες. Το κεφάλαιο της συζήτησης, όπως και τα δύο προηγούμενα, ξεκινάει από νέα σελίδα με κεντραρισμένη τη λέξη «Συζήτηση».

Μέχρι αυτό το σημείο, η εργασία έχει θέσει το πρόβλημα που θα πρέπει να απαντηθεί και έχουν διατυπωθεί οι υποθέσεις της έρευνας με βάση τη σχετική βιβλιογραφία (Εισαγωγή), έχει εκθέσει τον τρόπο με τον οποίο συλλέχτηκαν τα δεδομένα (Μέθοδος) και στο τμήμα των Αποτελεσμάτων έχει δώσει την απάντηση στο πρόβλημα με βάση τα δεδομένα. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι: τα αποτελέσματα στηρίζουν την υπόθεση; Έτσι, η Συζήτηση επιχειρεί να εξηγήσει τη σημασία των αποτελεσμάτων με εννοιολογική σαφήνεια και αυστηρότητα, ιδίως στα σημεία όπου χρησιμοποιεί επιχειρηματολογία και τεκμήρια. Σχολιάζονται λοιπόν σε χρόνο ενεστώτα οι σημαντικές διαφορές ή ομοιότητες που διαπιστώθηκαν με την έρευνα και αντλούν την εγκυρότητά τους από τη βιβλιογραφία, αλλά και εκείνες που αναμένονταν σημαντικές και τελικά αποδείχθηκαν στατιστικά ασήμαντες, διαψεύδοντας τις αρχικές υποθέσεις.

Σημαντικό στοιχείο που προκύπτει συχνά από τη συζήτηση είναι οι προοπτικές που ανοίγει η ερευνητική εργασία για περαιτέρω έρευνα ή/και για βελτίωση των τεχνικών. Οι προτάσεις εδώ θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες και όχι γενικές και αόριστες.

Εάν πρόκειται για ποιοτική έρευνα, στο κεφάλαιο της συζήτησης αναπτύσσεται η ερμηνεία των δεδομένων της ποιοτικής ανάλυσης κάτω από το πρίσμα των ερευνητικών ερωτημάτων ή των υποθέσεων που είχαν τεθεί. Συγκεκριμένα, η ερμηνεία των δεδομένων αντιστοιχεί σε μια συνεκτική «ιστορία» με αρχή, μέση και τέλος για τα φαινόμενα που μελετήθηκαν. Ο συγγραφέας της ερευνητικής εργασίας καλείται να αφηγηθεί την ιστορία αυτή, αναπτύσσοντας μια αναλυτική στρατηγική που θα ενσωματώνει τα δεδομένα. Είναι σημαντικό να αποφεύγονται προ-εγκαθιδρυμένες ερμηνείες και να επιδιώκεται μια νέα ερμηνευτική κατανόηση για τα φαινόμενα που αντανακλώνται στα δεδομένα, καθώς αυτά θα πρέπει να συνδέονται με το πλαίσιο (context) στο οποίο συλλέχθηκαν. Θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε η αξιοποίηση των δεδομένων να γίνεται αμερόληπτα, να προκύπτουν αβίαστα και υποχρεωτικά αναλυτικά συμπεράσματα, να τίθενται υπό έλεγχο εναλλακτικές ερμηνείες και να χρησιμοποιούνται κατάλληλα εργαλεία για την αποτελεσματική και επαρκή διαχείριση των δεδομένων.

Σημειωτέον ότι στην ποιοτική έρευνα η ανάλυση και η ερμηνεία των δεδομένων μπορεί να γίνονται και ταυτόχρονα.

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον πρόκειται για εκπαιδευτική έρευνα, η συζήτηση θα πρέπει να συνδέει τα αποτελέσματα της έρευνας με την εκπαίδευση και να οδηγεί σε προτάσεις που θα αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία.

Τέλος, κάθε έρευνα έχει τους περιορισμούς της αναφορικά με τη γενίκευση των αποτελεσμάτων. Οι περιορισμοί αυτοί θα πρέπει να αναγνωρίζονται από τον συγγραφέα στην εργασία του, και να λαμβάνονται υπόψη στις εκπαιδευτικές εφαρμογές που προτείνονται.

Μικρές συμβουλές

Η συζήτηση των αποτελεσμάτων και τα συμπεράσματα να συνάδουν με τους στόχους της εργασίας: να απορρέουν άμεσα από τα ερευνητικά δεδομένα, με βάση την κοινή λογική. Προσέξτε τα λογικά άλματα. Φροντίστε να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα με ευδιάκριτο και σαφή τρόπο από άποψη νοήματος (π.χ. συνδέστε τις παραγράφους μεταξύ τους) και αποφύγετε τις επικαλύψεις.

Βιβλιογραφία

Γενική επιδίωξη του ερευνητή είναι η συγκρότηση μιας βιβλιογραφίας αρκετά πλούσιας και εξειδικευμένης, ώστε να του παρέχει ολόπλευρη κάλυψη στο πρόβλημα που έχει θέσει και παράλληλα να τον ενημερώνει για τις διασταυρούμενες και αντικρουόμενες απόψεις. Έτσι αποφεύγεται αυτό που συνήθως ονομάζουμε «βασικές παραλείψεις» στην επιστημονική εργασία. Η βιβλιογραφία αυτή παρατίθεται στο τέλος της ερευνητικής εργασίας, περιλαμβάνοντας αναλυτικά όλες τις αναφορές που στηρίζουν το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος της και που αναφέρονται μέσα στο σώμα της εργασίας. Αν κάποια βιβλιογραφική αναφορά δεν έχει αναφερθεί με κάποιο τρόπο στην εργασία, δεν έχει θέση στον κατάλογο. Αν κρίνουμε, ωστόσο, ότι πρόκειται για μια αναφορά σημαντική που θα πρέπει να συμπεριληφθεί στον κατάλογο, τότε θα πρέπει να αναζητηθεί κάποιο σημείο της εργασίας στο οποίο θα μπορούσε να γίνει αναφορά της και να προστεθεί a posteriori.

Οι βιβλιογραφικές αναφορές παρατίθενται με αλφαβητική σειρά και όταν υπάρχουν ονόματα με λατινικούς χαρακτήρες συνιστάται να ακολουθείται το λατινικό αλφάβητο.

Οι βιβλιογραφικές αναφορές παρατίθενται σε παραγράφους με τη χρήση «εσοχής» (hanging).

Συνιστάται να ακολουθείται ο τρόπος γραφής των βιβλιογραφικών αναφορών σύμφωνα με την APA, όπως υποδεικνύεται παρακάτω:

(α) Για Βιβλία

Λεμονίδης, Χ. (2013). *Μαθηματικά της φύσης και της ζωής-νοερόι υπολογισμοί. Λογαρέζω με το τζιμίδι μ'.* Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Παπανούτσος, Ε. (1976). *Η παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα.* Αθήνα: Δωδώνη

Perner, J. (1991). *Understanding the representational mind.* Cambridge, MA: MIT Press.

(β) Για κεφάλαια σε βιβλία

Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2000). Πρακτική Εφαρμογή Προγραμμάτων Ένταξης Παιδιών με Αισθητηριακές Διαταραχές (κώφωση-τύφλωση). Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), *Άτομα με ειδικές ανάγκες και η ένταξή τους* (σελ. 101-123). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Vosniadou, S., Vamvakoussi, X., & Skopeliti, I. (2008). The framework theory approach to the problem of conceptual change. In S. Vosniadou (Ed.), *International Handbook of Research on Conceptual Change* (pp. 3-34). New York: Routledge.

Griva, E., Tsakiridou, H. & Nichoritou, I. (2009). A study of FL Composing Process and writing strategies employed by young learners, In M. Nicolov (Ed.), *Early Learning of Modern Foreign Languages: Process and Outcomes, Multilingual Matters* (pp. 132-148). Bristol, UK: Multilingual Matters.

(γ) Για άρθρα σε περιοδικά

- Δημητριάδου, Κ. (2007). Οπτικός γραμματισμός και γλωσσική διδασκαλία: Μια κριτική ανάγνωση στα νέα εγχειρίδια της Γλώσσας για την Α' Δημοτικού. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 148, 72-80.
- Matsagouras, E. (2001). Teaching critical thinking in the Greek school: An Infusion Program and its Effectiveness. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 1 (3), 303-319.
- Παπαδοπούλου, Β., Χόνδρας, Α. & Τσακίριδου, Ε. (2011). Προσωπικές θεωρίες υποψήφρων και μάχιμων εκπαιδευτικών: Θεωρητικοί προβληματισμοί και ερευνητικά δεδομένα, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 51, 159-179.
- Wellman, H. M., & Estes, D. (1986). Early understanding of mental entities: A reexamination of childhood realism. *Child Development*, 57, 910-923.

(δ) Για πρακτικά συνεδρίων

- Zoupidis, A., Pnevmatikos, D., Spyrtou, A., & Kariotoglou, P. (2011). Causal relational reasoning of 5th graders using density in explaining floating and sinking phenomena. In R. Pinto and K. Niebert (Eds.), *Learning science conceptual understanding. Proceedings 9th ESERA Conference* (pp. 104-112). Lyon, FR: ESERA.
- Πνευματικός, Δ., Θωίδης, Ι., & Γάκη, Ε. (2008). Εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου; Στο Α. Τριλιανός, & Ι. Καράμηνas (Επιμ.), *Ελληνική Παιδαγωγική & Εκπαιδευτική Έρευνα, Πρακτικά του Η' συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρίας Ελλάδος* (σσ. 454-462). Αθήνα: Ατραπός.

(ε) Για ανακοινώσεις σε συνέδρια

- Pnevmatikos, D. Kyrianakis, G., Vosniadou, S., Eikosipentaki, K., & Makris, N. (2013, October). «Investigating Relationships between Executive Functions and Conceptual Change Processes». Presented at the 8th *Biennial Meeting of the Cognitive Development Society*. Memphis, Tennessee.
- Πνευματικός, Δ., Κυριανάκης, Γ. & Τρικκαλιώτης, Ι. (2013, Μάιος). Η ανάπτυξη του ανασταλτικού ελέγχου κατά την παιδική και εφηβική ηλικία. Στο *14ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας* της ΕΛ.Ψ.Ε. σε συνεργασία με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης: Αλεξανδρούπολη.

(στ) Για ιστοσελίδες – Internet

- University of Oxford, Centre of Anthropology and Mind. Theory of mind tasks;
<http://www.cam.ox.ac.uk/research/cognition-religion-and-theology/archive/theory-of-mind-method/> (Προσπελάστηκε 06/06/2013).
- Strahan, M. (2013). APA Reference Style Guide.
http://library.nmu.edu/guides/userguides/style_apa.htm (Προσπελάστηκε 23/11/2013).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΥΠΟΙ ΕΞΩΦΥΛΛΩΝ

**ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

Φύλλο Εξέτασης
Εξεταστική Επιτροπή

A. Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

1. Επόπτης: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: : _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

2. Δεύτερο μέλος της συμβουλευτικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

3. Τρίτο μέλος της συμβουλευτικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

B. Μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

4. Μέλος της εξεταστικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

5. Μέλος της εξεταστικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

6. Μέλος της εξεταστικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

7. Μέλος της εξεταστικής Επιτροπής: _____
Βαθμίδα & Αντικείμενο: _____
Βαθμός: _____
Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

Γενικός Βαθμός: - _____

Ο/η συγγραφέας ..... βεβαιώνει
ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι
έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο,
σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΛΩΡΙΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

2. Δεύτερος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

Γενικός Βαθμός: - _____

Ο/η συγγραφέας ..... βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΣΕΥΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

**ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ
Στη «Σχολική Παιδαγωγική και Νέες Τεχνολογίες»**

με ειδίκευση «Σύγχρονες διδακτικές μέθοδοι»

**ΦΛΩΡΙΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2014**

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2. Δεύτερος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

3. Τρίτος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός: - _____

Ο/η συγγραφέας ..... βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία: